

Erityisasiantuntija Klemola, Pääsihteeri Karanko

Valtioneuvoston kanslia

Viite: VN/7088/2026-VNK-7

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY:N LAUSUNTO: EU:N MONIVUOTISEN RAHOITUSKEHYKSEN 2028–2034 KUMPPANUOSSUUNNITELMAN HALLINTORAKENTEEN VALMISTELU

1 Yleistä

Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry pitää tärkeänä, että Suomen kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman valmistelu käynnistetään nopeasti, ja että hallintorakenne rakennetaan mahdollisimman selkeäksi, ennakoitavaksi ja kevyeksi. Työryhmän lähtökohta hyödyntää olemassa olevia hallinnollisia rakenteita, vähentää toimijoiden määrää ja välttää rinnakkaisten järjestelmien rakentamista on kannatettava.

Tuleva kumppanuussuunnitelma on Suomen kannalta huomattavasti hallinnollista järjestelyä laajempi kokonaisuus. Sen kautta ratkaistaan merkittävän EU-rahoituksen kansallisia painotuksia useaksi vuodeksi ja samalla luodaan edellytyksiä kasvuille, turvallisuudelle, huoltovarmuudelle, osaamiselle ja alueelliselle elinvoimalle. Suomen rahoituskehysvaikuttamisen keskeisiin painopisteisiin kuuluvat strateginen kilpailukyky sekä puolustuksen ja turvallisuuden vahvistaminen. PIA pitää tärkeänä, että nämä painotukset näkyvät myös kansallisen kumppanuussuunnitelman rakenteessa, valmistelussa ja rahoituksen toimeenpanossa.

PIA lähestyy kokonaisuutta erityisesti suomalaisen puolustus-, ilmailu-, avaruus- ja turvallisuusteollisuuden näkökulmasta. Toimialamme ovat samalla sekä turvallisuuden tuottajia että voimakkaasti kasvavia korkean teknologian aloja. Kumppanuussuunnitelmalla voidaan parhaimmillaan vahvistaa samanaikaisesti Suomen puolustuskykyä, kokonaisturvallisuutta, teollista huoltovarmuutta, TKI-toimintaa, osaamista ja alueellista kasvua. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että turvallisuus- ja puolustusnäkökohdat ovat valmistelussa mukana alusta lähtien, eivätkä vasta yksittäisten hankkeiden toimeenpanovaiheessa.

2 Hallintorakenteen tulee olla selkeä ja päätöksentekokykyinen

Lausuntopalvelu.fi -sivuston asiaa koskevassa saatteessa todetaan seuraavaa: ”Työryhmän ehdottamien vaihtoehtojen punninnan pohjalta kumppanuussuunnitelman valmistelun ja toimeenpanon koordinointi annettiin poliittisella linjauksella valtiovarainministeriön tehtäväksi tiiviissä yhteistyössä valtioneuvoston kanslian kanssa.” Koska hallintorakenne on mitä ilmeisimmin jo päätetty, emme enää ota kantaa lausunnon kohteena olevassa raportissa esitettyihin hallintorakennevaihtoehtoihin A ja B. Toteamme kuitenkin, että pidämme edelleen tärkeänä yksiselitteisiä vastuita, päätöksentekokykyä ja päätettävien asioiden laaja-alaista valmistelua. Erityisesti arvostamme turhan byrokratian karsimista, riittävää asiantuntemusta sekä rahoituksen vaikuttavaa ja nopeaa toimeenpanoa.

Kannatamme raportin lähtökohtaa hyödyntää poliittisessa ohjauksessa ensisijaisesti olemassa olevia ja hallituskaudet ylittävää jatkuvuutta tukevia rakenteita. EU-ministerivaliokunnan ja talouspoliittisen ministerivaliokunnan lisäksi puolustukseen, kaksikäyttöisyyteen, sotilaalliseen liikkuvuuteen ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä kokonaisuuksissa tulee hyödyntää myös

Erityisasiantuntija Klemola, Pääsihteeri Karanko

ulko- ja turvallisuuspoliittista ministerivaliokuntaa asian luonteen mukaisesti. Kumppanuussuunnitelman pitkä aikajänne korostaa parlamentaarisen jatkuvuuden merkitystä.

3 Puolustusministeriö ja teollisuus on kytkettävä valmisteluun alusta lähtien

Raportissa valmisteluhankkeen ja säädösvalmistelun ydintoimijoiksi mainitaan VNK, VM, MMM, SM, YM ja TEM, muiden ministeriöiden osallistuessa omien toimialavastuidensa mukaisesti. PIA katsoo, että puolustusministeriön osallistumisen tulee olla kiinteä osa valmistelun ydinkokoonpanoa sen sijaan, että se jäisi yksittäisten asiakokonaisuuksien yhteydessä tapahtuvan osallistumisen varaan.

Puolustusministeriön erityisosaamista tarvitaan muun muassa puolustusteollisuuden, sotilaallisen huoltovarmuuden, kaksikäyttöteknologioiden, sotilaallisen liikkuvuuden, kriittisen infrastruktuurin, TKI-toiminnan sekä kansallisten ja Nato-jäsenyyteen liittyvien suorituskykyprioriteettien yhteensovittamisessa. Näillä kysymyksillä on lisäksi merkittäviä rajapintoja sisäiseen turvallisuuteen, liikenteeseen, digitalisaatioon, avaruuteen, energiaan, koulutukseen ja aluekehitykseen.

PIA:n toimialojen kannalta tarkasteltuna Suomella on kokonaisturvallisuuden ja kokonaismaanpuolustuksen toimintamallien ansiosta poikkeuksellisen hyvät edellytykset rakentaa toimiva kumppanuus julkisen sektorin, alueiden, yritysten, tutkimusorganisaatioiden ja oppilaitosten välille. Tätä vahvuutta tulee hyödyntää myös kumppanuussuunnitelman valmistelussa. Teollisuuden osallistumisen tulee olla aidosti sisällöllistä ja riittävän varhaista, jotta yritysten investointi-, osaamis- ja tuotantokapasiteettitarpeet voidaan ottaa huomioon ennen rahoitusratkaisujen lukkiutumista.

Puolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvässä valmistelussa on samalla huomioitava tiedon herkkyys. Kumppanuus ja avoimuus eivät voi tarkoittaa sellaisten tietojen jakamista, jotka liittyvät kansallisiin suorituskykyihin, varautumiseen, huoltovarmuuskriittisiin toimijoihin tai yritysten turvallisuuskriittisiin kyvykkyyksiin. Hallintorakenteessa tulee siksi olla asianmukaiset menettelyt myös turvallisuusluokitellun ja muutoin herkän tiedon käsittelylle.

4 Rahoitus tulee kohdentaa vaikuttaviin kokonaisuuksiin ja kansallisiin prioriteetteihin

PIA tukee työryhmän näkemystä siitä, että rahoitusta tulisi kohdentaa rajattuun määrään riittävän suuria ja vaikuttavia kulmakivitoimia. Uuden rahoituskehyksen mahdollisuutta ei tule käyttää nykyisten rahoitusrakenteiden mekaaniseen jatkamiseen, vaan rahoituksella tulee tavoitella uudistuksia ja investointeja, joilla on mitattava vaikutus kasvuun, turvallisuuteen ja julkisen talouden kestävyYTEEN.

Puolustuksen ja turvallisuuden osalta tämä tarkoittaa muun muassa puolustusteollisen tuotantokapasiteetin ja toimitusketjujen vahvistamista, kaksikäyttöteknologioita ja -infrastruktuuria, sotilaallista liikkuvuutta, kriittisen infrastruktuurin suojaamista, kyber- ja avaruuskyvykkyyksiä sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa. Näiden kokonaisuuksien vaikutukset eivät rajoitu puolustushallintoon. Ne lisäävät resilienssiä, synnyttävät korkean tuottavuuden työpaikkoja, vahvistavat huoltovarmuutta ja tukevat laajasti suomalaisen teknologiateollisuuden kilpailukykyä.

Erityisasiantuntija Klemola, Pääsihteeri Karanko

Rahoituksen alueellisessa kohdentamisessa on kyettävä yhdistämään alueiden elinvoimatavoitteet Suomen kansallisiin turvallisuus- ja puolustusprioriteetteihin. Nykyisellä rahoituskaudella puolustusteollisuutta, kaksikäyttöisyyttä ja sotilaallista liikkuvuutta tukeva rahoitus on osoittanut, että alueellisilla toimijoilla voi olla merkittävä rooli investointien käynnistämisessä. Samalla kokonaisuuden kansallinen koordinaatio on välttämätöntä, jotta rahoitus ei pirstaloidu keskenään irrallisiksi hankkeiksi tai kohdennu tavalla, joka ei tue Suomen kokonaispuolustuskykyä. PIA pitää tärkeänä myös eri EU-rahoitusvälineiden työnjaon ja synergioiden suunnittelua. Kumppanuusrahaston, Euroopan kilpailukykyrahaston, Horisontti Eurooppa -ohjelman ja muiden instrumenttien päällekkäisyyksiä tulee välttää, mutta samalla niiden väliset jatkumot on rakennettava toimiviksi. Esimerkiksi tutkimuksesta tuotekehitykseen, pilotointiin, tuotantokapasiteetin kasvattamiseen ja markkinoille pääsyyn johtava rahoituspolku voi edellyttää usean välineen tarkoituksenmukaista käyttöä.

5 Kansallista lisäbyrokratiaa ei tule rakentaa

Komission asetusehdotus jättää jäsenvaltioille merkittävää liikkumavaraa hallintomallin toteuttamiseen. Suomen tulee käyttää tätä liikkumavaraa hallinnon yksinkertaistamiseen, eikä EU-sääntelyn kansalliseen kiristämiseen. Kansallisessa säädösvalmistelussa tulee välttää niin sanottua gold plating -sääntelyä, joka lisää hakijoiden velvoitteita ilman selvää EU-oikeudellista tai kansallista tarvetta.

Yritysten näkökulmasta rahoituksen vaikuttavuus riippuu olennaisesti siitä, kuinka nopeasti ja ennakoitavasti rahoitusta voidaan hakea, myöntää ja maksaa. Erityisesti pk-yrityksille raskaat hakumenettelyt, useiden viranomaisten päällekkäiset tietopyynnöt ja epäselvät vastuut muodostavat tosiasiallisen esteen EU-rahoituksen hyödyntämiselle. Uuden järjestelmän tulisi mahdollistaa yhdenmukaiset menettelyt, tietojen uudelleenkäyttö ja mahdollisuuksien mukaan yhden luukun periaate.

Tulosperusteisuus voi oikein toteutettuna vahvistaa rahoituksen vaikuttavuutta. Välitavoitteiden ja mittareiden tulee kuitenkin olla hankkeiden luonteeseen nähden realistisia ja riittävän joustavia. Puolustus-, turvallisuus- ja korkean teknologian investoinneissa aikatauluihin vaikuttavat esimerkiksi luvitus, turvallisuusvaatimukset, toimitusketjut sekä nopeasti muuttuva turvallisuusympäristö. Järjestelmä ei saa johtaa siihen, että tarkoituksenmukaisia investointeja jätetään toteuttamatta hallinnollisen riskin vuoksi.

PIA kannattaa myös lähtökohtaa hyödyntää nykyisiä tietojärjestelmiä ja hallintorakenteita mahdollisimman laajasti. Uusia rinnakkaisia järjestelmiä tulee rakentaa vain silloin, kun niille on selkeä toiminnallinen tarve. Mahdollisessa järjestelmien yhdistämisessä on kuitenkin varmistettava, etteivät siirtymävaiheen häiriöt, puutteelliset toiminnallisuudet tai manuaalisen työn lisääntyminen vaikeuta rahoituksen hakemista tai toimeenpanoa.

6 Osaaminen, TKI-toiminta ja alueellinen elinvoima osaksi samaa kokonaisuutta

Kumppanuussuunnitelman tavoitteita ei tule tarkastella toisistaan irrallisina sektoreina. Puolustus- ja turvallisuusteollisuuden kasvu havainnollistaa hyvin sitä, miten turvallisuus-, teollisuus-, tutkimus-, koulutus- ja aluepolitiikka liittyvät toisiinsa. Investointi tuotantoon tai tutkimusinfrastruktuuriin synnyttää pysyviä vaikutuksia vain, jos samalla on saatavilla osaavaa työvoimaa, tutkimus- ja testausympäristöjä sekä toimiva alihankinta- ja palveluverkosto.

Erityisasiantuntija Klemola, Pääsihteeri Karanko

PIA pitää erityisen tärkeänä, että osaamisvajeeseen vastaaminen nostetaan osaksi kumppanuussuunnitelman vaikuttavia kokonaisuuksia. Toimialakohtaisia osaamistarpeita tulisi määrittää yhdessä teollisuuden kanssa ja kytkeä ne alueellisesti ammatilliseen koulutukseen, ammattikorkeakouluihin, yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin. Puolustus-, ilmailu-, avaruus- ja turvallisuusaloilla korostuvat erityisesti tekninen ja matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, järjestelmien integraatio, digitalisaatio, kyberturvallisuus ja uudet murrosteknologiat. Suomessa voidaan kumppanuussuunnitelman avulla hyödyntää kokonaisturvallisuusmallia myös aluekehityksen vahvuutena. Oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja yritysten pitkäjänteisesti rakennetut keskittymät voivat synnyttää alueille korkean osaamisen työpaikkoja, uusia yrityksiä ja logistisia palveluketjuja. Rahoituksella on voitava sekä vahvistaa olemassa olevia vahvuuksia että perustellusti synnyttää uusia osaamis- ja teollisia keskittymiä, jos se palvelee kansallisia strategisia tavoitteita.

7 Kumppanuussuunnitelman rakenne-esitys on puutteellinen

Raportin luvussa 5.3 korostetaan useassa kohdassa Suomen tavoitteina mm. puolustusteollisuuden valmiuksia ja puolustuksen resilienssin kehittämistä, varautumista ja Suomen ainutlaatuista asemaa Euroopan itäisenä ulkorajavaltiona muuttuneessa turvallisuusympäristössä. Nämä tavoitteet eivät kuitenkaan näy millään tavalla liitteen 3 mukaisessa kumppanuussuunnitelman rakenne-esityksessä. Esitämme, että suunnitelmarakennetta muokataan vielä puolustusministeriön toimesta niin, että hallinnonalan erityistarpeet tulevat huomioiduiksi.

8 Yhteenveto

1. PIA kannattaa kumppanuussuunnitelman hallinnon yksinkertaistamista, olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä ja rinnakkaisten hallintojärjestelmien välttämistä.
2. Valitun hallintomallin kannalta on olennaista selkeä johtovastuu, päätöksentekokyky ja laaja-alaisen asiantuntemuksen hyödyntäminen.
3. Puolustusministeriö tulee kytkeä kumppanuussuunnitelman valmisteluhankkeen ja siihen liittyvän säädösvalmistelun ydinkokoonpanoon alusta lähtien.
4. Suomen kokonaisturvallisuus- ja kokonaisuuspuolustusmallia tulee hyödyntää kumppanuusperiaatteen kansallisena vahvuutena. Myös teollisuus, tutkimusorganisaatiot ja oppilaitokset on otettava mukaan valmisteluun riittävän varhaisessa vaiheessa.
5. Puolustuksen, turvallisuuden, kaksikäyttöisyyden, sotilaallisen liikkuvuuden, avaruuden, kyberturvallisuuden, TKI-toiminnan ja teollisen huoltovarmuuden tulee näkyä kumppanuussuunnitelman strategisissa painotuksissa ja rahoitettavissa kulmakivitoimissa.
6. Alueellisen rahoituksen ja kansallisten turvallisuus- ja puolustusprioriteettien välille on rakennettava toimiva kokonaiskoordinaatio. Rahoituksen pirstaloitumista on vältettävä.
7. Suomen tulee käyttää EU-säätelyn kansallinen liikkumavara menettelyjen yksinkertaistamiseen. Kansallisia lisäehtoja ja tarpeetonta hallinnollista taakkaa ei tule rakentaa, ja pk-yritysten tosiasiallinen pääsy rahoitukseen on varmistettava. Samalla osaamisen, tutkimuksen, koulutuksen ja teollisten investointien tulee muodostaa toisiaan vahvistava kokonaisuus, jolla tuetaan Suomen turvallisuutta, kilpailukykyä ja alueellista elinvoimaa.
8. Kumppanuussuunnitelmarakennetta tulee vielä muokata sisältämään puolustusministeriön hallinnonalan tarpeet.